

О. А. КОЗАЧУК

Олександра Андріївна Козачук, аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України

**ПОРУШЕННЯ НОРМ ЛІСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ**

Ліс – важливе природне явище для існування всього живого на планеті. Збереження його цілісності та природних властивостей є обов'язком кожного незалежно від життєвих позицій, релігійних поглядів, освіти чи національності.

Збереження лісу у відповідному стані – запорука здорової екології та чистого повітря. Якість деревостанів та їх кількість впливає на багато чинників життєдіяльності людей, починаючи від матеріального забезпечення лісовими ресурсами та результатами переробки деревини та закінчуючи чистотою повітря.

На жаль, без контролю за дотриманням вимог чинного законодавства зберегти ліси у відповідному стані неможливо. Існують правила, вимоги, рекомендації щодо поведінки під час перебування в лісі.

Але окрім правил, рекомендацій та вимог існують інші нормативно-правові акти, метою яких є визначення гарантій чи застосування санкцій за порушення норм, лісового законодавства зокрема. Серед великої кількості нормативно-правових актів, таких як Конституція України¹, Лісовий Кодекс України², Кримінальний кодекс України³ та ін. є також не менш важливий Кодекс України про адміністративні правопорушення⁴, завданням якого є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання норм Конституції та інших законів України, поваги до прав, честі й гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Перші законодавчі акти, які визначали правила користування лісовими ресурсами, а також призначали покарання, не обмежувалися галузевістю. Різним аспектам розвитку природоохоронного законодавства були присвячені праці В. І. Андрейцева, А. П. Гетьмана, В. К. Попова, Н. В. Краснової, М. М. Вринчука, М. В. Шульги, І. І. Караката, В. В. Костицького.

Деякі вчені-правники вважають, що правовий контроль за використанням лісу був ще до нашої ери. Так, П. Г. Вакулук стверджує, що перший відомий закон про охорону деревостанів був виданий у Древньому Вавилоні царем Хаммурапі (1792–1750 рр. до н.е.). Також, за його словами, зберігся документ, у якому цар наказує розслідувати справу про порубку дерев. У Вавилонському царстві ліс охоронявся лісниками, які несли відповідальність за його збереження. Посадові злочини лісової охорони каралися смертю. Месопотамія – один із центрів древньої цивілізації, де люди вже в ті прадавні часи знищили значну частину лісів. Шкода від їх знищення стала надто очевидною, що й змусило царя Хаммурапі взяти залишки лісів під охорону. Ліси Вавилонії були розбиті на окремі ділянки, якими відали спеціальні лісничі. Величезної шкоди лісам, насамперед лісостепової та степової зони, завдавали кочові народи. Вони вирубували їх на паливо, вибивали незліченними стадами худоби, нищили степовими палами⁵.

Сьогодні, серед повного різноманіття законодавчих актів, що застосовуються залежно від кваліфікації правопорушень, пропонуємо зупинитися саме на тих, які передбачають відповідальність за порушення норм адміністративного законодавства.

Керуючись нормами Лісового кодексу України, можемо сміливо стверджувати, що забезпечення ефективною охороною, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів є головними завданнями країни у сфері лісових відносин. А отже, вимагати від уповноважених органів державної влади виконання цього обов'язку, а також всіляко сприяти цьому.

Повертаючись до Кодексу України про адміністративні правопорушення, слід зупинитися на статтях, зміст яких встановлює адміністративну відповідальність за правопорушення у галузі лісокористування та детально їх розглянути.

Так, зміст ст. 49 передбачає санкції за порушення права державної власності на ліси. Зокрема, зазначається, що самовільна переуступка права лісокористування, а також укладення інших угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право державної власності на ліси, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Використання ділянок земель державного лісового фонду для розкорчовування, спорудження будівель, переробки деревини, влаштування складів і т. ін. без належного дозволу на використання цих ділянок за ст. 63 кваліфікується як незаконне використання земель державного лісового фонду і тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 64 КУпАП)

У ст. 65 доцільно застосовується розмежування суми штрафних санкцій для громадян та посадових осіб за незаконну порубку і пошкодження дерев та чагарників, за знищення або пошкодження лісових культур, сіянців або саджанців у лісових розсадниках і на плантаціях, а також молодняка природного походження й самосіву на площах, призначених під лісовідновлення. Вказана вище стаття передбачає відповідальність у вигляді штрафу для громадян у розмірі від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а для посадових осіб – від семи до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Наявність такого явища, як пожехисні лісові смуги, захисні лісові насадження вздовж берегів річок, каналів, навколо водних об'єктів, гідротехнічних споруд, смуги відводу автомобільних доріг, залізниць та інших захисних лісових насаджень є необхідним та важливим елементом для існування багатьох процесів. Знищення або пошкодження їх може призвести до великих втрат та невідворотних процесів. Тому ст. 65 передбачені за їх знищення або пошкодження такі штрафні санкції, як: для громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і для посадових осіб – від семи до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ця стаття, як бачимо, теж вказує різну суму для громадян та посадових осіб. Однак, на нашу думку, не враховано той момент, що шкода, заподіяна внаслідок знищення, може суттєво відрізнятися від наслідків, які будуть від пошкодження вищевказаних захисних насаджень. Тому вважаємо за доцільне в даній статті при встановленні штрафних санкцій враховувати не тільки осіб, що вчинили дане правопорушення, а й сам процес та їх наслідки.

За знищення або пошкодження підросту в лісах, а також здійснення лісових користувань, що не відповідають меті або вимогам, лісорубного квитка (ордера) або лісового квитка, передбачена відповідальність відповідно до ст. 66 та ст. 67.

Стаття 68 для посадових осіб за порушення правил та інструкцій з відновлення, поліпшення стану і породного складу лісів, підвищення їх продуктивності, а також з використання ресурсів спілої деревини встановлює санкції від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У разі пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду або самовільного сінокосіння й пасіння худоби в лісах і на землях державного лісового фонду, не вкритих лісом, самовільне збирання дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід і т. ін. на ділянках, де це заборонено або допускається тільки за лісовими квитками відповідно, а також збирання дикорослих плодів, горіхів, ягід і т. ін. з порушенням установлених строків їх збирання до ст. 69 та ст. 70 тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. На перший погляд, норма даної статті повністю зрозуміла та може повноцінно застосовуватися відповідними органами. Але, на нашу думку, за порушення, які тягнуть за собою кількісні збитки, повинні бути встановлені штрафні санкції відповідно до кількісних втрат, а ось узагальнювати їх тут недоцільно.

Часто підприємства чи організації використовують обладнання та устаткування, які не забезпечені обладнанням, що запобігає шкідливому впливу на стан і відтворення лісів. Це є порушенням вимог екологічного законодавства. Так, ст. 71 передбачена відповідальність за таке порушення, відповідно до якої введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств, цехів, агрегатів, транспортних шляхів, магістральних трубопроводів, комунальних та інших об'єктів, не забезпечених обладнанням, що запобігає шкідливому впливу на стан і відтворення лісів, – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до ст. 72 пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, промисловими і комунально-побутовими викидами, відходами і покидьками, що спричиняє його усихання чи захворювання, – тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Штрафні санкції за засмічення лісів відходами передбачені ст. 73, згідно з положеннями якої дане порушення тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Кодексом також передбачена адміністративна відповідальність у вигляді накладання штрафів на громадян і на посадових осіб за знищення або пошкодження лісоосушувальних каналів, дренажних систем і шляхів на землях державного лісового фонду; знищення або пошкодження відмежувальних знаків у лісах; знищення корисної для лісу фауни, яка передбачена ст.ст. 74, 75, 76, від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян відповідно.

Дотримання вимог пожежної безпеки в лісах – обов'язок кожного лісокористувача. Але, на жаль, порушників таких вимог більше, ніж осіб, які сумлінно дотримуються правил безпеки поводження з вогнем.

Статтею 77 КУпАП при порушенні вимог пожежної безпеки в лісах передбачено штраф для громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Знищення або пошкодження лісу внаслідок необережного поводження з вогнем, а також порушення вимог пожежної безпеки в лісах, що призвело до виникнення лісової пожежі або поширення її на значній

площі, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від семи до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

При користуванні самовільно зайнятою ділянкою лісового фонду затрати, що їх поніс незаконний користувач, не відшкодовуються у разі вилучення її з незаконного користування.

Згідно зі ст. 100 Лісового кодексу України підприємства, установи, організації і громадяни зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну лісу внаслідок порушення лісового законодавства, а розмір стягнень за заподіяну шкоду визначається за встановленими таксами, що діють безпосередньо на час виявлення фактів заподіяної шкоди.

Якщо роботи, що здійснюються підприємствами, установами, організаціями і громадянами, проводяться з порушенням технологічних, санітарних та інших спеціальних вимог щодо безпеки природного стану лісів та їх відтворення, то у межах своєї компетенції місцеві ради народних депутатів, державні органи охорони навколишнього природного середовища та лісового господарства припиняють їх. А добута незаконним шляхом деревина або інші лісові ресурси підлягають вилученню. А у випадку, коли вилучення незаконно добутої деревини та інших лісових ресурсів неможливе, стягується їх вартість.

¹ Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 30. – Ст. 141.

² Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 1994. – № 17. – Ст. 99.

³ Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51. – Ст. 1122.

⁵ Вакулюк П. Г. Нарис з історії лісів України / П. Г. Вакулюк. – Фастів: Поліграфіст, 2000. – С. 144.

Резюме

Козачук О. А. Порухення норм лісового законодавства: адміністративно-правові санкції.

У статті розкриваються адміністративні правопорушення норм лісового законодавства, проводиться аналіз нормативно-правових актів, за яким передбачено відповідальність за їх порушення. Також у роботі детально проаналізовано статті Кодексу України про адміністративні правопорушення, які передбачають відповідальність за порушення норм лісового законодавства. Розглянуто Кримінальний кодекс України в частині, що передбачає кримінальну відповідальність за лісопорушення.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, лісопорушення, порушення лісового законодавства, штрафні санкції за лісопорушення, притягнення до адміністративної відповідальності, притягнення до кримінальної відповідальності.

Резюме

Козачук А. А. Нарушение норм лесного законодательства: административно-правовые санкции.

В статье раскрываются административные правонарушения норм лесного законодательства, проводится анализ нормативно-правовых актов, согласно которым предусмотрена ответственность за их нарушение. Также в работе подробно проанализированы статьи Кодекса Украины об административных правонарушениях, предусматривающие ответственность за нарушение норм лесного законодательства. Рассмотрены нормы Криминального кодекса Украины в части, предусматривающей уголовную ответственность за лесонарушения.

Ключевые слова: административная ответственность, уголовная ответственность, лесонарушение, нарушения лесного законодательства, штрафные санкции за лесонарушения, привлечение к административной ответственности, привлечение к уголовной ответственности.

Summary

Kozachuk O. Violation of forest law: administrative and legal sanctions.

The article describes the administrative violations of the norms of forest legislation, analysis of legal acts by which provides for liability for their violation. Also in the article detail disassembled Code of Ukraine on administratively Violation providing for liability for violations of forest law. Considered on terms of the Criminal Code of Ukraine, which provides criminal responsibility for forest violation.

Key words: administrative responsibility, criminal responsibility, forest violation, violations of forest legislation, penalty approvals, bringing to administrative responsibility, criminal responsibility.

Отримано 25.06.2014